

Trenta-cinc anys sense el mític Arbó

Emigdi Subirats,
Professor i escriptor

Sebastià Juan Arbó ens va deixar els primers dies de 1984, després d'una vida dedicada intensament al món de les lletres. Ens interessa remarcar aquest cop molt especialment la seua influència literària i intel·lectual entre els grans autors nostrats (territorials) de la segona meitat de la centúria passada. L'entrada sobtada de l'escriptor rapitenc en els ambients literaris catalans dels anys 1930, va sorprendre veritablement els editors i la intel·lectualitat del capítol, amb la introducció progressiva a la literatura catalana dels corrents existencialistes (amb tocs provinents de la novel·la realista russa) i la consegüent dignificació de la novel·la rural. Aquest primer gran literat ebrenc en llengua catalana, que traspassava la frontera geogràfica del Coll de Balaguer, va causar una gran sensació entre els escriptors ebrencs d'arrel catalana. Com a primer exemple, encara estava *L'inútil combat*, la seua primera obra, recent sortida de la impremta quan un jove periodista, en Carles Sánchez i Pastor, li dedicava un article d'elogi a la revista *La Zuda* qualificant-lo com a triomfador, per haver escrit una obra que considera: d'argumentació sòlida i punyent o la manera senzilla i cruel – rimant perfectament amb l'estat anímic del personatge central – d'orientar-la i d'exposar-la.

Als anys 1950, com a novel·lista ja consolidat, les publicacions culturals ebrencs del moment van dedicar-li

igualment nombrosos articles, en els quals retien un merescut homenatge a l'escriptor per excel·lència del delta de l'Ebre i a la seua obra. Agafarem com a exemple una sèrie d'articles que varen publicar els literats tortosins més actius i més apassionats amb la catalanitat a la prestigiosa revista *Geminis*, que es publicà entre 1952 i 1959. L'admirat poeta Gerard Vergés hi va escriure un elaborat article titulat *Un novel·lista del delta*, mitjançant el qual va realitzar una acurada crítica del relat *Camins de nit*, la gran novel·la ampostina. Remarca especialment que ningú abans que ell havia novel·lat la verda planúria deltaica: "Pero leyendo *Camins de nit*, uno comprende – qué maravilla – que todo lo que en la novela ocurre es verdad, que pudo ser verdad, que sabe y que huele a diaria verdad. Ahí está la tierra, la tierra en su más elemental significado: "No triga a adonar-se que el seu centre era la terra", escribe el novel·lista; como si la tierra, la tierra madre, la buena tierra de labor, espléndida y áspera, fuese el

"Les crítiques dels grans literats ebrencs, la seua admiració i el seu interès per Arbó ens ajuda a entendre la seua obra i el grau de popularitat que tenia"

propio ombligo del universo. Ahí están esos pueblos recomidos de sol. Ahí están esas gentes primarias, de instintos a flor de piel y sangre a flor de labio".

El gran professor i intel·lectual Manuel Pérez i Bonfill també va escriure moltes pàgines sobre Arbó, entre elles un interessant assaig sobre la seua obra que va guanyar un premi literari a la veïna població de Vinaròs l'any 1958. Com a expert en (i professor de) literatura, va dedicar un llarg article al *Martín de Caretas*, amb el qual va esplanar-se en l'explicació del gènere de la novel·la picaresca, tan característic de la literatura castellana: "No cabe duda que nos encontramos ante una de las mejores novelas de Arbó. Nuestro novelista, no se olvida,

es un novelista de acción. Frente al escritor del género cerebral, intelectualizante que convierte la novela en un ensayo o al novelista doblado de lírico que hace de la narración un largo poema en prosa, hay una casta de novelistas que lo fían todo en la verdad de la acción, la viabilidad literaria del sentimiento y las infinitas posibilidades de lo cotidiano".

Un altre membre de la històrica Generació del 52 a Tortosa, en Jesús Massip, va redactar una llarga ressenya sobre la biografia *Verdaguer d'Arbó*, publicat l'any 1952 en què es complia el cinquantè aniversari de la mort de l'immortal poeta de la nostra llengua, en el qual agafa els punts que retraten millor Mossèn Cinto, així com tracta abastament la seva controvertida relació personal i ideològica amb el bisbe catalanista de Vic, Jaume Collell: "Arbó nos pinta al joven Verdaguer de tal forma que parece justificado cuanto pudiera acaecerle: violento, duro como la tierra la que nace, irascible orgulloso".

Per últim, no ens podem estar de comentar una didàctica entrevista que realitzà en Gerard Vergés a l'escriptor ampostí i rapitenc, durant la qual Arbó es posa a donar mostres factibles de la seva altíssima cultura literària. Enraona sobre la novel·la americana que estava tenint el seu segle d'or, amb Hemingway, Steinbeck i Dos Passos. Ens recorda que dels joves literats estatals li agradaven Jesús Fernández Santos perquè li recordava a Faulkner, i Luisa Forrellad que havia guanyat el Premi Nadal d'aquell any. Aquesta mena d'entrevistes també ens serveixen per conèi-

xer de prop la crítica d'Arbó sobre les seues pròpies obres, donat que és aleshores quan ens informa: "*Tino Costa es mi mejor novela: una novela áspera, una novela de esas que rechazan las honestas lectoras de Cecil Roberts. Ahora, en París, la ha editado Gallimard. Novelas rurales las hay muy buenas en España. La Familia de Pascual Duarte de Cela, es maravillosa. Cela posee el raro don de saber narrar. A veces juega con el idioma, lo refuerza hace juegos malabares con las palabras. Últimamente sin embargo, creo que su producción ha descendido en calidad. Tal vez por eso, y como compensación se alaba ahora un poco más que de costumbre. Hay que perdonárselo en gracias a lo bueno que nos dio, a lo bueno que acaso puede darnos*".

Posteriorment ens situa la seua obra sota l'aixopluc del blasquisme, essencial per a entendre la novel·la rural de l'arc mediterrani, que enllaçava l'Albufera i el delta de l'Ebre per sempre més. No cal dir que són terres que compartiesen el mateix llenguatge, a part del modus vivendi: "En *Terres de l'Ebre*, mi segunda novela se patentizaba aún la influencia de Blasco Ibáñez. Hoy he ganado en técnica pero he perdido aquella deliciosa ingenuidad de llamar a las cosas por su nombre".

Indubtablement aquestes crítiques dels grans literats ebrencs, la seua admiració i el seu interès per Arbó, ens ajuda a entendre cada vegada més la seua obra i adonar-nos-en del grau de popularitat que tenia i del seu permanent mestratge entre els aleshores joves escriptors. ■